



## LO PORT-VENDRES

AL MOLT HONRAT SENYOR D. BAPTISTA PAMS, CÓNsul DE ITALIA

Aquí 'l Pirene altívol abaixa 'l cap,  
com monstre que s'abeura dintre la mar.

(*Canigó*, V.—Verdaguer.)



Es lo port de la costa catalana rossellonesa; enclavat entre dos turons, lo cap Gros y 'l cap Béar, ajegut á la falda de las Albéras, sobrepujat per serrats rodons y altius que li fan abrich. Es d'un aspecte del tot agradable. puig se juntan aquí las bellasas de la naturalesa: la mar blava é inmensa, la fértil plana del Rosselló, y 'ls últims estrebs del Pirineu.

Com á port, es dels més segurs que hi puga haver y, per forta que siga la maror, may hi arriba; aixís es que dona acullida als vaixells més grossos. Per medi d'ell, fa comers lo Rosselló ab totas las demás regions mediterráneas. La barretina catalana, la gorra napolitana y grega, lo turbant dels Alarbs de Argelía, se veuhen aquí, aixís com s'hi sent lo parlar de Catalunya, Valencia, Alicant, lo de Italia y Grecia.

Es poétich eix recó de montanya: la mar lo petoneja, té com á volta un cel seré, l'escalfa un sol hermós, lo vigila la dolsa claror de la lluna y de las estelas. Los vents desencadenats de mar y montanya, venen hi morir.

A tot lo llarch de la plana rossellonesa, la mar s'espandeix sul sorral; més desde Port-Vendres, las onas se tornan ab lo rocam, entornejan las penyas, deixadas fora l'aygua pel gegant Pirineu, apressat desde aquí á capbussar. A vegadas, com son enfurismadas las ondadas! se veuben á venir de lluny: arreplegan escuma, s'afanyan l'una darrera l'altra, rebotan ab brugit sobre 'l roch; ressaltan en l'ayre en una garba blanquinosa, omplen d'escuma la penyatera, l'ayre retruny de llur plany. L'una ha pas acabat que l'altra ja torna á petar sobre la roca inmóvil, l'arruixa de cap á peus y 's pert ab lo mateix bram dins lo mateix abisme. Es captivant y commovedor ensemps, contemplar eixa lluyta eterna, eix moviment may apagat dels elements; com es bel, també, si tot es quiet, sentir lo remoreig de l'aygua, lo veure banyar apolidet la riba, l'ohir á cantar com s'hi bressolés la terra. La seua armonia 's barreja ab la dolça marinada; l'imaginació corre per l'espai, hont se veu sino la mar y 'l cel.

A la vetllada, pels molls, s'ou las cantarellas dels mariners y mossis, la rescladissa d'una guitarra als accorts d'un acordeón; sino, son los xiulets de la vapor que, vora dels transatlántichs vinguts de Marsella, Cete, Alger, Oran, Cartagena, carrega ó descarrega montanyas de mercaderias ab un no rés de temps. Al entrar ó sortir, los transatlántichs—qual tipo un dels més gressos es la *Ville de Barcelone*—sonan la trompa tres vegadas: llur potentia veu 's reper-cisteix y avisa á tothom, pilot, porta-feixos y gent.

Las rahons son pas llargas á Port-Vendres, y com ho serian quan se sent arreu, un espantós «te jiti á mar». ¡Deu no 'n dó! ¡es massa fonda aquí; te deu brassadas!

Port-Vendres té pas marina de pesca; sols los vells marinérs, ab llur canot paran filats y enginys mar endins; los altres pescadors son aficionats á la canya que van á jitar l'ham dins las fondaladas de la penya. Se busca molt, també, las algarotas ó castanyas de mar.

Son alegres, per l'excursionista, los contorns de Port-Vendres: lo fanal, de una portada de 23 mils, sobre 'l turó de Béar, alts de 220 m—*Paulilles*, ab una fàbrica de dinamita després «*Colliure*, »ahont té de anar qui vol ben viure»;—las torras de *Madeloch* y la *Massana*, centinellas antigas, vellas de 800 anys, que vigilan encare eixas terras—la *Mare de Deu de Consolació*, dins una vall regalada. Lo cassador troba per aquí, perdigalls, llosetas, gatllas, aus.

Los romans habian axecat, al cim del cap Béar, un temple á *Venus*; d' aquí *Portus-Veneris* y després Port-Vendres:



«A son llevant és lo mar blau  
 »lo gran mirall de las estrellas.  
 »En riba nostra era l' altar  
 »servit per un ram de donzellas,  
 »lo qual Bacchus vâ dedicar  
 »â Venus la seua estimada  
 »quant, dins sa conca nacarada,  
 »ella vingué lo visitar,  
 »â las faldas del cap Bêar,  
 »en la vinya per ell plantada

diu en Pere Talrich (*Recorts del Rosselló*).

»Aqui 'l Pirene altivol abaixa 'l cap  
 »com monstre que s' abeurâ dintre la mar,»

escriu mossen Jascinto Verdaguer, ab sa gegantesca concepció de la naturalesa (*Canigó*).

La topografia de Port-Vendres, l' explica lo senyor Carlos Bosch de la Trinxeria:

«Desde 'l puig de Sallfora, la cordillera pirenaïca 's dilata en forma de vano; y cada aresta del vano es una creua ab son torrent  
 »barrancós que vâ â morir al mar. L' excursionista ho podrâ molt bé  
 »observar anant ab carril: de Vilajuïga â Llansâ, de Llansâ â Culera,  
 »de Culera â Port-Bou, â Cerbera, Banyuls, â Port-Vendres y â Colliure. (*Recorts d' un excursionista*).»

Al mitx d' una gran plassa, al devant del port, un obelisch ó columna de marbre, de 26 metres d' alsaria, ha estat aixecat en honor â Lluís XVI. Los grupos allegòrichs dels corns recordan los quatre grans fets del principi d' aquell regne: la esclavitut abolida, la independència de Amèrica, lo comers protegit y la marina ajudada.

Port-Vendres es de creació recent. Se llegeix dins la *Histoire du Roussillon*, de J. de Gazanyola:

«La seguretat del Port-Vendres fou remarcada per Vauban que donâ comens â treballs d' importancia, prosseguits per ordre de M. de Mailly, governador del Rosselló, 1772.

»En 1734, s' hi veyâ sols 43 estadants; 800 en 1870; ne comptâvan 2.000 en 1835, y 3311 en 1886, mentres se donava al port,

agrandit y acaba', 320 metres de llarch y 131 d' amplaria, siga 40.000 metres de surfás.»

Lo foraster reb boña acullida á Port-Vendres. Aixís ha arribar al qui firma.

JULI DELPONT.

Port-Vendres, Desembre de 1889.







## LA CRISTIANA

Senyor, si en mitj ma greu pena  
Mon cor llagat en l' amor,  
Qu' es sa fibra més sensible,  
Puig de la vida es la font,  
Contra vos que sou son Pare  
Se revoltá, ubriach de dol,  
Vuy eix cor, nafrat encara,  
Vé á demanarvos perdó,  
Y 'ls consols á demanarvos  
Que darli podeu sols vos.

Folla de tant trista l' ànima,  
Sech de tant plorar lo cor,  
La voluntat mal regida,  
Desvariejant la rahó,  
¿Qué extrany que á la veu del Pare,  
Qu' ensemps sever y piadós,  
En lo dart que obra la llaga  
Posa 'l bálsam que la clou,  
Fos ¡ay! mon cor insensible  
Y l' esperit á ella sórt?

Jo llavors, més que element,  
Os mirava rigorós;  
Puig sabent que, omnipotent,  
Os obebeix fins la mort,  
Me semblava que deviau,  
Apiadantvos de mos plors,  
Com Llatze á Marta tornareu,  
Tornarme á mi mon amor.

Jo llavors, ¡ay! més que amant,  
Os imagini envejós,  
Puig tenint àngels de sobras  
Y estimant tant lo meu jo,  
Després que amorós me 'l dareu  
Me 'l preniau pera vos.  
¡Pobre floreta dels camps  
Que no sabia llavors  
Que 'l cel que sas fullas mulla  
Té per' secarlas lo sol!

Jo accepto dócil ma pena  
Perque vé de vos, Senyor,  
Y perque sé que per ella,  
Con lo metall del grésol,  
Sortirá més pura ma ànima  
Del forn de la aflicció.  
La accept', puig sé que 'l esprit  
Pujará á vos més hermós  
Després de haverse banyat  
En las onas del dolor,  
Com al sol llú més brillant  
Lo plomatge del moixó  
Després que la tempestat  
L' ha sorprés en mitj son vol.

Jo pujaré á mon calvari  
Portant eixa creu al coll,  
Que 'm será menos feixuga  
Sabent que la reb' de vos.  
Encara que brollant sanch



Lo cor, y 'ls ulls plens de plors,  
Degué ab sanch regar y ab llágrimas  
De ma aspre vía la pols.  
De llágrimas, si, mon Deu,  
Puig sou massa piadós  
Per' negarli á aqueixa mare  
Del plorar lo trist consol:  
Puig si vos las derramareu  
En la agonía del hort,  
Quant flaquejava vostra ánima  
Del calser á la amargor;  
Si regá ab ellas Maria  
Vostre sacratíssim cos  
Quant tomba os fiu de sa falda,  
Ahont nin haguereu bressol,  
Be pot, anyorant sa filla,  
Derramarlas en son dol  
Qui essent mare ha de ser flaca  
Contra las penas del cor.

Com n' era de folla la ánima  
Quant en milj de sa dissort  
No recordava, pobreta,  
Que tot quant viu baix lo sol,  
Núvols que corren per l' ayre,  
Boscos qu' embolcan los monts,  
Rius que se 'n van á la mar,  
Mar qu' en las calmas se dorm.  
Flors qu' encatífan la terra  
Y l' home que cull las flors,  
Tot quant comensa té fi;  
La vida engendra la mort.

Com n' era de folla, ¡ay trista!  
Quant, vivint en mon dolor,  
No veyá que las floretas  
Ab què cenyim nostres fronts  
O s' enmústian més quant senten  
Més de nostres fronts l' ardor,  
O 's desfán quant més alegres  
Correm del mon tras los goigs.

Ja no més donechs per ma nina  
 Que al cel se 'n portareu vos,  
 Oh mon Deu, lo cor nafrat  
 Anirà desfontse en plors;  
 Ans com l' ànima se sent  
 Més encesa en sant amor,  
 Y sent més que alegre vola  
 Vers la Verge qu' en tron' de or  
 Brilla en l' altar, si voltada  
 Hi està de toyas de flors,  
 Com si més ab l' amor d' eixas  
 Del amor diví lo foch  
 Més creixés, aixís de mare  
 Mon cor malalt, desd' eix jorn  
 Més alleujat de ma pena  
 Se sentirà atret, Senyor,  
 Vers vos, ja per l' amor tendre  
 Que com á filla os dech jo,  
 Ja per l' amor de ma filla  
 Qu' es flor vostra desde eix jorn,  
 Per més que d' ella encar queden  
 Moltes arrels dins mon cor.

JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.

Mars de 1865.







## LA MISSA PRIMERA

Hermosas matinadas  
las del Vallés.

Lo matí del diumenge  
¡qué bonich es!

Las campanas deixondan  
á tot l' entorn.  
Mentres tocan á missa  
clareja 'l jorn.

Quan las boyras se fonen,  
en mitg del cel  
parpelleja de l' auba  
lo blanch estel.

Van obrintse las portas  
dels llogarets,  
venen homens y donas  
pe 'ls caminets.

Venen mares que duhen  
los nins á bras,  
y vellets que 's deturan  
á cada pas.

Barretinas vermel·las  
lluhen arreu  
entre mitg de caputxas  
blancas com reu.

Prop l'esglesia s' aplegan  
un xich després.  
Lo mati del diumenge  
¡qué bonich es!

## II

A las tres batalladas  
entrar á dins ;  
á la porta las mares  
senyan als nins.

Los vellets descobrint-ne  
llur cap ja blanch,  
poch á poch van á seure  
al primer banch.

Acabada l' oferta  
parla 'l rector;  
sermonet que va sentlos  
li dicta 'l cor.

Y si 'ls nins los aclucan  
baix negres rulls,  
un vellet que l' escolta  
s' aixuga 'ls ulls.

De l'esglesia 'ls pabordes  
voltan la nau,



y en las sevas bacinas  
l' almoyna cau.

Al pasarl la més fonda  
piadosas mans  
per las ánimas donan  
diners y pans.

Al passar la derrera  
ja llevan Deu;  
tots plegats s' agenollan  
y fan la creu.

La senyal la campana  
fa tot seguit;  
cada tres batalladas  
tres colps al pit.

La campana ressona  
per tot lo vol,  
y quan l' Hostia s' aixeca  
s' aixeca 'l sol.

### III

Acabada la missa  
sortint tots ells,  
á defora fan rotllo  
fadrins y vells.

Alli 's parla dels xáfechs  
d' aquell estiu,  
ó 's retrauen casseras  
ab to festiu.

Fadrinets la conversa  
deixan sovint  
per mirarse las noyas  
que van sortint.

Una 'n surt vergonyosa  
com un clavell,  
de floretas boscanas  
ne dú un pomell.

Fadrinet que 'l cullia  
de bon mati,  
quan s' acosta á parlarli  
res gosa á di',

Y la noya s' allunya  
sabentli greu.  
¡Quina flayra que deixa  
darrera seu!

Las pagesas fan via  
cap als casals  
per las verdas colladas  
y pe'ls fondals.

La rosada s' asseca  
damunt las flors,  
y la llum fa somriure  
lo cel y 'ls cors.

Hermosas matinadas  
las del Vallés.  
Lo mati del diumenge  
¡qué bonich es!

FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ.







## ANY NOU

Deu nos donga, vida meva,  
un any com lo qu' hem passat:  
un rosari de venturas  
desgranat per nostras mans.

Are com are las vetllas  
passarem vora la llar  
ben closas las vidrieras  
y l' escon arremangat,  
tot bastint castells en l' ayre  
pera quan siguem al maig.

¡Qu' es bonich, la vida meva,  
quan lo mon es tot gelat,  
quan los vidres s' enterbolan  
y ronca altiva la mar,  
mentres petan las rabassas  
y las flamas van muntant  
pensar en los jorns ditxosos,  
d' aquell sol primaveral  
qu' esponcella l' assutzena  
y la roca fa badar.

Quan vindrà, corrents y fora  
per las platjas del voltant,  
pels alzinars de las comas,  
per las fonts d' abaix al pla,  
esperant l' estiu qu' arribe  
ab rossech de convidats  
ab aplechs, firas y ballas  
que, setembre al arribar  
com las fullas de las brancas  
una á un se 'n van anant.

Quan ja l' ultim será fora  
la berema 'ns torvará  
y l' anar cap á la vinya  
per cullir lo fruyt daurat,  
fins que torni altre vegada  
l' hivern, fret, humit, glassat  
á tancarnos dintre casa  
com avuy vora la llar.

Deu vulla, la vida meva,  
que ho passem com l' any passat,  
més ditxosos que á las horas  
més ditxosos qu' altres anys,  
puig aquest irá ab nosaltres  
nostre be, tot nostre afany,  
la nostra filla del ánima  
que com sol primaveral  
ab riallas de ignocencia  
tot ho alegra al seu voltant.

F.







## NADAL

Plé 'l camp de neu, l' esprit plé de tristesa,  
per Nadal es més fonda la anyoransa;  
lo cor batega ab forsa quan recorda  
la familia qu' es lluny, l' amor, la patria.  
¡Dolsors d' aquesta vida! ¡com sè migra  
qui avuy no us veu, no us sent al fons de l' ànima!  
qui us guayta al cèl brillar com una estrella  
sens poderla seguir al sant Estable!  
Voléuhi tots, mos sentiments més intíms,  
com coloms missatgers, allà 'hont niareu,  
á la més bella y estimada terra,  
ahont lo cel es més blau y més pur l' ayre,  
ahont no 's fà ab bacanals y ab cants impúdichs  
la festa de la llar tan anyorada.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

Madrid 25 Desembre 89.



## SOMNIS

Quina diferencia 'ls somnis  
los d' avuy ab los d' ahir;  
ahí eran somnis de rosa  
tots los meus somnis de nin,  
y avuy tots son d' anyoransa,  
de llanguiment y sofrir.

Ahí en ma ment sols hi havia  
flors, papallons, dols encís;  
y rondallas, que 'm contaren  
de gegants, de reys y nins,  
y oracions que ma mareta  
me feya di al adormir'm.

Avuy sols troba ma pensa  
rosas secas en mon pit;  
recorté de ma pobre mare,  
besos d' amor qu' han fugit.  
y somnis de falsa gloria  
en la que foll jo cregui.

Quina diferencia 'ls somnis  
los d' avuy ab los d' ahir;  
ahí eran somnis de rosa  
tots los meus somnis de nin,  
y avuy sols son d' anyoransa,  
de llanguiment y sofrir.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.





SOMNIS

## COPS QUE 'S TORNAN NO FAN MAL \*



OTA la botigueta de fils y betas anaba en renou. La senyora Munda s'hauria escruxit de véurela. Alló era 'l mercat de Calaf... no hi havia res de penjat á lloch; las pessas de llustrina rodaban mitj desfetas d'un cap de taulell á l' altre, los gafets de llautó estaban barrejats ab los de ferro, los botons d' os ab los de nacre, los rodets de fil d' Escocia ab troquetas de torsal.

Lo Virolet prou s' escarmenaba pera tenir en bon ordre gents y cosas. Com més sería 's posaba, més las aprenentas reyan. Cap l' obehia, li respotejaban, li feyan brometa, li deyan senyora *Armanakilda*; ne feyan massa. Aburrida, esgargamellada de tant cridar... y de tant de riurer, llensá la feyna damunt del vetllador, doná una patada al tamboret y se 'n aná á la porta de la botiga á veure passar gent.

-- Carme! Carmeta! cridá una aprenenta de las petitas, la Lluquets, una d' escanyolida, prima, ab una bocasa de drach, xarraire, embolicadora, sobre quinas llonsas poch cubertas de greix las altres aprenentas venjaban injurias de quand la senyora Munda hi era.

\* De la novela *Niobe*, de D. Joseph Pin y Soler, que s' acaba de publicar.

—Carmeta! la Manela 'm fà ganyas, la Riteta 'm pessiga, la...

Lo Virolel ni sisquera respongué. Aixecà l' espatlla ab un gestò que volia dir: «escanyéuse» y seguí la xarradeta que ja havia emprés ab lo senyor Pompeyo, lo sabater de davant, que per mor dels rodaments de cap eixia subint al carrer, cercantse pretextes d' estirarse las camas; no anant pero gayre lluny, tot lo més fins á la cantonada, perseguint ab lo tirapeu gossos enamorats que devegadas li festejaban la Faluga, altres d' indelicats que sense respecte per la pintura blava ab que ell mateix havia pintat lo seu aparadoret, ab un no res li *deshonraban* lo davant de la botiga.

Eran sas caborias principals: amanyagar un gatàs blanch y negre que sempre tenia aprop, protegir la puresa de sa gosseta y que no li deshonresin l' aparadoret tan ben gurnit de calsat de mérit: hi guardava un parell de babutxas de canyamasso brodat, representant un dómino: lo doble sis parlaba, lo quatre as no 's veyá del tot per mor del tres y cinch que 'l mitj tapaba, pero en quand al doble blanch! hi havia hagut xiquets que passant pe 'l carrer al anar á estudi l' haurian volgut pendre per tremparhi plomas damunt. Al costat d' aquella obra de mérit que li deixá per compte una senyora que s' havia mort del cólera porque la sola era massa fina, hi havia un parell de botas d' aygua qu' havia comprat ventureras á un senyor que se las havia fet venir de Lóndres y no las pogué gosar porque li venian balderas. Ell las hi comprá per un no rés y feyan goig al aparadoret.

També hi tenia unas formas del sistema més perfeccionat ab clavillas d' acer, y envernissadas... de las quals may se serví pera no espatllarlas... y caminant ab precaució del joch de dómino á las botas d' aygua, de las formas perfeccionadas á unas sabatetas blavas; hi guardava son tresor més preciós: lo gat blanch y negre que l' hiverna prenia 'l sol darrera 'ls vidres y l' estiu hi cassaba moscas.

—Y bé donchs quand tornan, quand tornan digas, Carmeta?

—Veurá no li sabia dir senyor Pompeyo. M' han escrit que tot estava casi llest: lo piset llogat, los mobles á puesto... no més falta trovar botiga. Lo Kildo la voldria en carrer ben lluhit.

—Tira peixet! en carrer lluhit una botiga á Barcelona deu costá 'ls ulls de la cara.

—Es lo que li diu la senyora Munda...

—Ja podrias dir la sogre, interrompí lo sabater ab una rialleta que volia ser maliciosa.

—No 's pot dir sach que no siga... ay no! no 's pot dir...



—No 's pot dir blat que no siga al sach... y ben lligat, feu lo sabater agafantse 'l bech-del devantal y lligant ah energia un sach ideal. Lo ditxo ho diu. Tens rahó xiqueta, *paró* las cosas estan massa avanzadas porque ningú torni enrera... y ton pare com ha prés la cosa?

—¡Ay ay! com volia que la prengué? No s' ha casat ell? ab la Sacsons? Ja li vaig dir: mireu pare, si us caseu ab la Sacsons, al primer escura xameneyas que 'm fassi ullet li dich que si.

—Y l' escura xameneyas ha sigut lo Kildo.

—Es lo qu' ell me va dir quand arrivá y per primer Deu us guart.. miri aqui mateix ahont soch ara, me digué que venia de Suissa pera escanyarme.

Al vespre, al tornar á casa vaig dir á l' Emilia que 'l Kildo 's volia casar ab mi, ma cusina ho digué á la tia, la tia al oncle... l' oncle ho degué dir al pare... que ni ha xistat! li fem parlar per embaixadas. Tot passa de mí á la tia, de la tia al oncle, del oncle á ell...

—Vas conèixer que 'l Kildo 's volia casar ab tu porque venia pera escanyarte? preguntá al sabater, no podent empassarse aquella contradicció.

—Ho hauria conegut qualsevulga. Sempre 'ns hem estimat de la mateixa manera. Devegadas escanyar vol dir... Ademés la senyora Munda...

—Ta sogre.

—Bé, la sogra si vosté vol... sempre 'm parlaba del Det que li escribia dihentli *parrarias* de mi, que 's casaria ab una pastora ab trenas al clatell y barret de palla, que no tornaria may més de aquelles terras, que 's f ria moro, ó no se qué... uns que tenen capellans casats y ab criaturas... Deu ser estrany veritat senyor Pompeyu un capellá que diu missa y las seus criaturas que li estiran la casulla, ó la seua dona que 'l crida dihentli que 'l menudet s' ha fet á las calsas...

Y 'l sabater y la noyeta reyan com benaventurats vehent en imaginació capellans *moros* en situacions paternals ridiculas.

—Y per qué s' ho volia fer aixé qué dius?

—S' ho hauria fet si jo no li prometia qu' aniria ab ell y sa mare á Barcelona, hont volia plantar botiga.

—Anar ab ell? que sé jo, no 'm sembla prou...

—Prou qué? A vosté sempre li semblan cosas. Son los rodaments de cap. A mi no 'm roda, y ben hé que 'l vaig entendre. Sobre tot quand afegí en la darrera carta, que si jo no 'm decidia prompte...

dria pe 'l telégrafo; m' esperaria darrera uua cantonada fosca, m' agafaria pe 'l coll, m' escanyaria y 'm clavaria dintre una capsa de rellotje.

—Aixis callo! Si 't volia clavar dintre una capsa de rellotge ja casi no 's podia demanar més...

—Es lo que varem decidir la senyora Munda, l' Emilia y jo... «Si tant desesperat está escrigueli que *bueno*» vaig respondre á la senyora Munda, «diguili qu' aniré ab vosté á Barcelona y que si de cas ell »s' hi trobava, per casualita! ja veurem si n' es prou macu pera clavar-me dintre una capsa de rellotge, si no seré jo qui l' ataconi...» y *nada más*.

Arrivá al cap d' una setmana, més content qu' un jinjol; me trová aqui, aqui mateix hont soch ara, me digué que venia per escanyarme; jo vaig fugir á la rebotigueta, ell me seguí, me doná cops de puny á l' esquena... sap? una mica de per riure... als brassos, per tot arreu... quand li agafa l' estimació no s' hi mira.

—Ja 't planyo un cop casada.

—Que sap vosté? Cops que 's tornan no fan mal... desfogan... y quand estiguerem ben entesos vaig haber de fugir corrent per que... figuris qu' ha portat d' aquellas terras lo viciot de fumar ab pipa. N' habia carregat una, l' habia encesa y 'm perseguia ab las galdas plenas de fum per llansármel a la cara... ja n' hi he romput duas.

—De caras?

—De pipas... y las hi rompré totas... menos una que 'n té de porcelana pintada, sembla una xicreta ab mànech. Li he promés respectarla perque diu qu' aquella pipa li doná l' idea de casarse ab mi.

—La del retrato preguntá 'l senyor Pompeyo que com vehí habia ja assistit á fumerias del Kildo y escolta las monografias de sas pipas... la del teu retrato? com ell diu?

—Que li sembla á vosté? que m' hi semblo á la ballerina pintada á la pipa del Kildo?

—Pst! del tot del tot no diré que si. L' altre dia ell entrá fumantla, s' assentá prop del vetllador, y la veritat no m' hi vaig poguer fixar gayre.

Ne feya eixir una fumerada que per poch m' aufego... ~~de~~ los meus rodaments de cap!... Nada que li vaig dir que ab molt gust rebria sas visitetas paró qu' apagués aquella locomotora y ell, aixó si, desseguida, ab molts bons modos la picá al cantell del taló de sa botina pera vuydarla y ans de ficársela á la butxaca me feu admirar lo retrato en qüestió.



No 'l vaig contradir encara que, francament, no 'l vaig trobar tant escupit com ell pondera... Hi ha una retirada, no diré que no, seria mentir... lo colzer y tot lo daixonsas d' aquí... y 's passaba la ma per sas propias espatlles pera indicar lo qu' al seu pareixer lo Violet y la ballerina de la pipa tenian de paregut .. Lo daixonsas y 'l *maneyu* feu posantse las mans á la trinxa de las calsas y brandant lo cos... son poch més ó menos... *paró* ni 'l calsat, ni las faldillas... Figúrat si tu portessis faldillas á mitja cama.

Ni las plomas grogas que li surten de l' aurella, no, ne per aquí no hi passo, senyor Kildo... ja pot dir lo que vulgui... llevat del colze y 'l deixonsas lo demás s' hi *assembla*... com á mi,

— Carmeta! tornaba á cridar la Lluquets: la Manela 'm vol ñcar la ma á la sina... Y al mateix temps com llebre esporucada que 'ls gossos persegueixen, eixia corrent de la rebotiga deixantse caure darrera 'ls talons de la futura nora de la senyora Munda y rebent á la esquena á sas companyas que li queyan totas damunt.

Lo senyor Pompeyo obint aquella gatzara y 'l crit d' espant que llansá la Carme se 'n entrá á la botiga aixecant magestuós y patern lo tirapeu, deixantlo caurer sens' ira en aquell embull de cossos apilots, flonjos de tant riurer.

— Arri cap á dintre! feu espolsant á la de més aprop... quin escandol es aqueix? Ja li diré á la senyora Munda quand torni la bondat qu' heu feta. Quina manera de créurer á la Carme! Que no 'ho sabeu qu' ella fa de mestressa?

— La Lluquets s' ha amagat lo cotó de senyalar.

— Es mentida respóngué l' acusada.

— M' ha prés la cera, la té á la pitrera.

Y com ni 'l cotó de senyalar ni la cera 's trovaba y què las crudels potsé 'l cercaban massa lluny, la Lluquets se posá á plorar...

— De riallas ne venen plorallas... veyéu profanas! deya sentenciós lo bon sabater descompartint com podia l' embull d' aprenentas que un cop dretas discutiren sobre qui tenia rahó ó tenia culpa, decidint per majoria que la causadora de tot era la Lluquets.

Restablerta la calma lo senyor Pompeyo se 'n fou á caseua y la Carme ocupada en despatxar agullas de ganxo no se 'n adoná de la desaparició de las aprenentas qu' habent ohit la Capona s' escamparen cada una á casa seua pera dinar.



Trovantse sola al eixir la compradora d'agullas, donà 'l tom á la claueta de las vidrieras y se 'n fou també á casena... es á dir á ca son oncle Currutaco hont vivia densá que son pare s' habia casat ab la Sacsons.

No habia sigut may assumpto seriament discutit lo de si la Carme viuria ab la que debia *ferli de mare*, quand son pare ab l' encaparrament de tots los vells que s' anamoran, parlá de casarse y d' arreglar lo pis de sa promesa per *tota la familia*. Sa filla 'l deixá fer esperant una ocasió que no podia fallar pera dirli que no volia dormir en lo piset de la Sacsons. L' ocasió 's produhi 'l mateix dia de las bodas quand son pare desaparegué del plá de la Seo, ab las botinas esgarroadas.

Com no se l' habia vist tornar, la Carme dormí la nit d' aquell dia ab sa cusina Emilia... y per cert que rigueren com á bojas...

Passat lo ruixim de crits y barallas, fets á taula de l' oncle Currutaco los comentaris deguts; quand després de sopar las duas cusinas se trovaren solas en llur cambreta, tot despullantse se rememoriaban los posats y ditxos d' uns y altres. Lo Violet contrafeya á la germana de l' Amo de la casa ventantse ab lo vano de toreros, á la Fanalets mocant las criaturas, rellegant ab sos ulls despriats las torres de la cathedral que 'l seu home li mostraba, barallantse ab l' escolanet... y la graciosa Carme imitava tant al viu la mala mirada de sa parenta... llunyana, que l' Emilia li passaba la má pe 'ls ulls dihentli entre ríallera y espantada que no ho fes més, que li feya por.

—Poca conversa, cridá de la cambra, vehina la senyora Ignacia... dormiu, dormiu.

—Quand hagueren fet prou ximpleries imitant los passos més tràgichs de la matinada s' ajagueren l' una al costat de l' altre, la Perleta planyentse del Violet que tenia mala jeya y no trovaba may lo bon costat per dormir, lo Violet dihentli qu' ella prenía tot lo puesto.

Bufaren lo llum y ans d' endormirse 's contaren llurs secrets més finets: lo que deya la darrera carta del Kildo, si 'l Ramon aviat tornaria... si ans de tornar trovaria á sa mare... si un cop l' hagués trovada... tothom hi vindria bé.

Lo jorn següent, com las cosas no podian quedar aixís segons lo parer del Currutaco, eix recomanà á las donas que no 's móguessen



de casa y se 'n anà al escorxador, al piset de la Sacsons, á casa son germá, pera saber en que había parat la disputa. Cercá tot lo dia y per fi li digueren haber vist á Fadralicu carretera de Valls amunt en-rahonant ab uns ramblers.

«Ell farà cap.» digué com conclusió al contar á sa muller, filla y neboda lo resultat de sas diligencias.

Aquell vespre la Carme torná á dormir ab sa cusina y com l'ensendemá son pare tampoch comparegué, habent enviat á dir per un propi qu' anaba á Fira de las Borjas, portaren del piset hont había viscut ab son pare mentres fou viuudo, lo seu lletet, mobles y roba, y li endagaren un reconet de cambra que feya goig.

Son pare avergonyit, sorrut, ab una cara de pochs amichs torná d' hont era al cap d' uns quants dias y trovántse sol al seu pis no protestá del arreglo fet durant la seua ausencia. Interiorment se 'n gaudi, puix sa filla era un jutje mut, un testimoni que li feya nosa.

La Sacsons aconsellada per l' Amo de la casa, á qui en qüestions de dignitat ningú passaba la má per la cara, no feu un pas, no doná una veu pera retornar ab son marit.

Prou coneixia 'l domini que sobre sós sentits exercia, prou refiaba que no tardaria á compareixer, humil, arrepentit, demanant perdó com lo gos que l' amo fa jáurer á fora... y ella 'l faria jáurer á fora fins que l' hagués hen humiliat, fins que hagués pastat una mica més aquell caràcter avans indómit y del quin ja sols quedaban las brusquerias nerviosas, los rampells musculars conseqüencia de tants anys de vida independent, de viudedat passada sense ningú que 'l contradís... mudant de senyora com de camisa.

Ja no'n mudaria més lo pobre Fadralicu, ja se li había acavat la bona vida, lo xarrar per tavernas y cafès després del treball, lo retirar tart y entrar al seu piset que mercés á sa filla trovaba sempre netet com un mirall, curioset, fins endegat ab boniquesa atés las pobresas que 'l gurnian.

Com no volia que son germá li mantingués la noya, la primera ocasió que 's partiren quartos ne prengué menos dels que li pertocaban, dihent lacónicament al Currutaco... «dónals á la téua dona... serán per aquella.»

Y ab tant pocas paraulas se tancá 'l tracte, ni ell reclamá sa filla ni ningú li parlá de si la volia pendre...

No més n' hi digué quatre motets, un demati al eixir del escorxador, sa germana la Sigronera. Ab rialleta mal continguda li demaná

pel ben estar de la «séua senyora», si la Carme anyoraba á la que li tenia *de fer de mare*...

L' enviá á trenta mil lleguas y s' escorregué deixantla plantada...

—Ja t' ho deya ruch, cridaba sa germana per aquell carreró hont no passaba ningú... «Avans hi anabas quand volias; ara... y com lo Fradalicu ja era lluny, la tia Sigronera no terminá sa frase.







\*  
\* \* \*

Ja de ma trista lira  
ressona fatigada]  
param la corda dura; que 's trempa en los combats.  
Mon cor ja no suspira  
d' amor. D' estar callada  
l' aurea corda aburrida, m' empeny á cants més grats.

«Ja sé, 'm diu ab veu dolça  
qu' aclaparat alenas.  
Ja sé que 'ls cants allunya la soletat cruel;  
més deixondeixte; espolsa  
de damunt teu las penas;  
aixeca 'l cap de terra y esguarda un xich al cel

«En lo teu pit acóstem,  
Tanyme suaument y, docil,  
afalagant ta orella, gaudint ton esperit;  
quan poch veurás, tú, costam  
torçe 'l jayent indócil  
que de la llum t' aparta, y 't dú cap á la nit.

«Pòlsam. Veurás quan prompte,  
esbarriantse, fòssas  
serán eixas imatges que 't deixan sens conhort,  
y com sens dárten compte  
ab onas sonoras  
d' armónica dolcesa sadollaré 'l teu cor

«Jo sembraré de rosas  
ta pedregosa via  
de suavissims flayres y llum t' encerclaré.  
Jo de visions hermosas  
d' ensomnis y armonia  
y d' esperansas bellas lo cor t' omplenaré

«Ton cos veurás renaixe,  
renaixe la ventura  
de nou de ton pit dintre, brau glatirá 'l cor teu.  
Ton front qu' ara s' abaixa  
y brega ab nit escura  
veuráslo com s' adressa al buf del alé meu.

«Tu per aymar nasqueres.  
Jo só de las tres cordas  
la que d' amor avivo lo foch abrusador.  
¿Per qué fugir volguerès  
de mi? ¿no te 'n recordas  
de quan en mi cercavas la gloria del amor?

Ja sé ta desventura  
d' amor, la trista historia  
que de ta jove vida la flor del tot marfi:  
¡Terrible fou y dura  
y de cruel memorial!  
¿mes fou per culpa meva si amor te va trahi?

«Jo tendre y carinyosa  
al cor sensible deixo  
perqué en llevar no mori dins d' ell d' amor l' anhel.



Jo só 'l perfum que 's posa  
 en tot allò que peixo  
 perquè enlayrantse arribi d' amor a tocà l cel

«Jo faig sentir. No trio  
 ni menys cap camí senyo  
 perquè 'l seguezca á tentas lo cor enamorat.  
 Jo sols per gosà ansio;  
 l' arbre d' amor ensenyo:  
 lo fruyt l' escull qui porta lo cor d' amor nafrat.

«Errares al cullirlo  
 y aixó 't va donar pena.  
 Era corcat de dintre si bé de fora hermós  
 ¿Mes deus per ço aburrirlo?  
 No tots son de una mena.  
 Si aquell t' apena, un altre pot ferte venturós.»

Veu tentadora calla  
 y en ma soletat deixam.  
 No vullas que 's revivin las llagas del cor meu.  
 Ara aquest sols batalla  
 ab lo remors qu' esquécixam  
 lo pit; remors qu' espero veure animvat per Deu.

Visch sol, casi en follia.  
 De amor ni de bonansa  
 si rastre en lloch ne trobo migrat veiglo y llunyá.  
 La dolsa companyia  
 qu' amimva l' anyoransa  
 de dia y nit la crido, mes sempre ho faig en vá!

Mas llágrimas cobentas,  
 los meus sospirs fondíssims,  
 mos planys y mas congoixas ¡qui 'ls compadeix si 'ls sent?  
 Y aquells d' horas plahentas  
 recorts per mi, tristíssims,  
 qui carinyós esforças' en traurem' del esment?

Ningú. L' amor vá rétreim.  
 Sens compasió y ab falsas



promesas de ventura m' anorrea. Caygui.  
 En desesper va metrem  
 ¿Y encara de nou, alsas,  
 la veu perquè 's renovi tan cru martiri en mí.

Ja res del mon cobejo.  
 Sol visch aquí en la terra,  
 Ja vell molt avans d' hora, d' angunias y dols plé,  
 ja tas dolsors no envejo  
 Amor. Só una desferra  
 del mon ¡mes sento encara dins de mon pit, la fé!

Sento sas puras alas  
 esbategar ab pressa  
 pera cercá en la gloria lo seu etern esplay.  
 No vull del mon las galas  
 que passen tan depressa  
 per las del cel m' anyoro que no 's marfeixen may.

Alli tot es dolsura,  
 Alli tot es bonesa;  
 Allí l' amor puríssim panteja á tot arreu.  
 Allí l' ánima pura  
 que hi vá de dolor fesa  
 plena de goig, per sempre, per sempre més hi veu.

¿Qué hi fa qu' ara jo plori?  
 ¿qué hi fá que sufresca ara!  
 ¿Que visqui solitari sens rebre humá consol,  
 qué hi fá, si quan me mori  
 aixó 'm servirá encara.  
 Si 'ls plors del mon s' assecan als raigs del etern sol!

Si Deu pels que pateíxen  
 y apesarat sospiran  
 un lloch dalt de la gloria, aparellat los té.  
 Si 'ls angels se 'n gaudeixen  
 porque vorers se 'ls miran  
 de ser portats per sempre als peus del Etern Bé.



Amor, gloria mundana  
nom, esplendor, ventura  
ensomnis de grandesa ja no son rés per mi!  
¿qu' es la grandesa humana?  
¿Perqué sentirn' fretura,  
Si viure por la terra es per lo cel morí?

FRANCESCH PELAY BRIZ.







## LO JORN DELS REYS

No hi há més bella diada  
que la que avuy celebrém,  
la quitxalla enjogassada  
sols pensa ab la balconada  
plena ja de extrém á extrém.

Ab quin goig espera l' hora  
de posá 'l plat al balcó,  
sa ignoscencia encisadora  
no véu que son á la vora  
'ls Reys d' aquella ilusió.

Quan ja resta la natura  
embolcallada ab la nit,  
¡quánta ignoscenta criatura  
s' adorm... somniant la figura  
que fa bategar son pit!

Figura qu' en va somnia  
sa ilusió mitj delirant,  
tan sols sa puresa 'l guía,  
y aquesta lay! ja tan sols nia  
dintre 'l cor del tendre infant.



Despunta la matinada,  
'l somni 'ls mortals deixém  
y la quitxalla encantada,  
obra ab goig la balconada  
plena ja d'extrém á extrém.

. . . . .

Jo també temps endarrera  
vaig posá 'l cor á un balcó,  
y ab amorosa ceguera  
esperava... com espera  
á n' als Reys tendre infantó.

Mes la ilusió qu' anhelava  
traydor vent la va desfé;  
d' amor mon pit bategava  
y en lloch del cor qu' esperava  
vaig trová 'l meu fet malbé.

MODEST DURÁN y FOLGUERA.







## UN QUADRO DE ZEUXÍ

Era en Zeuxí un pintor grech.  
Dibuixá un penjoy de rahims;  
sent l' enveja, sos gotims,  
dels aucells, puig ab llur bech,  
(encar' que 'l fruyt aguantava  
un tendre infant ab sos dits,)  
lo picavan atrevits  
mentres l' autor s' ho mirava.

Gojós Zeuxí de llur obra  
digué á Prasio, altre pintor,  
—Qué m' hi dius?—Jo res, Senyor,  
ja las aus parlan de sobras.  
Critichs son de la pintura,  
puig sa atrevida volada  
demostra quant mal pintada  
te d' ésser la criatura.—

J. PRATS Y SERRA

(Traduhit del francés).